

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2025-09-02 Dnr 2025/1046

Justitiedepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress

Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare

August Aronsson

Telefon

018-471 57 93

www.uu.se

August.aronsson@uu.se

Remiss om Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck (SOU 2025:59)

Uppsala universitet har anmodats lämna svar på rubricerad remiss.

Detta yttrande har utarbetats av en expertgrupp bestående av universitetsadjunkt Alexandra Lebedeva, Nationellt centrum för kvinnofrid, utredare Mikaela Nissén, Nationellt centrum för kvinnofrid, och universitetsadjunkt Hadil Zainal Kamil, Nationellt centrum för kvinnofrid, samt av områdesnämnden för medicin och farmacis arbetsutskott. Fakultetshandläggare August Aronsson har tillhandahållit administrativt stöd.

Kort sammanfattning

Uppsala universitet avstyrker förslaget.

Expertgruppen kritiserar utredningens brist på forskningsanknytning och avsaknaden av konsekvensanalys gällande risker för diskriminering. Eftersom expertgruppen saknat egen juridisk kompetens har den dock inte kunnat ta ställning till de föreslagna författningsändringarna och har därför avstått från att varken tillstyrka eller avstyrka förslaget. Därefter har områdesnämnden för medicin och farmacis arbetsutskott varit beredningsinstans för ärendet. Arbetsutskottet uppfattar att expertgruppens sammantagna kritik innebär att utredningens förslag inte bör ligga till grund för beslut, och att Uppsala universitet därför bör avstyrka förslaget.

Övergripande generella synpunkter

Uppsala universitet vill inledningsvis framhålla att remissens tidsram har försvårat remissinstansernas arbete. Att lägga remissperioden över sommaruppehållet har i praktiken gjort den kortare, i alla fall för lärosätena. För Uppsala universitet har tidsramen också gjort det svårare att tillsätta en expertgrupp med kompetens nog att granska förslaget ur alla relevanta aspekter. Kommentarer i följande yttrande utgår därför från forskningsanknuten ämneskompetens inom området hedersrelaterat våld och förtryck (HRV). Inga kommentarer riktas dock mot utredningens juridiska analyser eller författningsförslagen i sak.

Uppsala universitet instämmer i att HRV är ett allvarligt samhällsproblem som kräver ökad kunskap samt en heltäckande och ändamålsenlig lagstiftning. Uppsala universitet ser positivt på att det finns en politisk vilja till att jobba för en ökad jämställdhet och förbättrade möjligheter till att nå de integrationspolitiska målen. Uppsala universitet välkomnar att det

görs en analys av Sveriges förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter och vill betona vikten av att arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck och följa de internationella förpliktelser som återfinns i Europakonventionen¹, Istanbulkonventionen² och andra internationella människorättsinstrument.

Dock konstaterar Uppsala universitet att utredningen lider av brister i grundförståelse för begreppet hedersrelaterat våld och förtryck, och det våldsförebyggande arbetet. Bakgrundskapitlets beskrivning av HRV är fragmentarisk och angränsar ett essentialistiskt synsätt. Forskningsförankringen är ytterst bristfällig vilket även präglar utredningens konsekvensanalys.

Utredningen har haft i uppdrag att presentera ett förslag där straffrättsliga skärpningar ensamt används som ett instrument för att åstadkomma samhällelig förändring. Några forskningsbaserade argument för att de föreslagna författningsändringarna ska leda till minskad brottslighet presenteras dock inte. Inte heller presenteras några argument för att lägre brottslighet, om ett sådant mål faktiskt uppnås, automatiskt leder till ökad jämställdhet i samhället.

Uppsala universitet ser med stor oro att utredningen närmar sig ett särartsperspektiv där HRV förstås som väsensskilt från mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer (se kommentarer i avsnitt om våldförståelse) Europarådets granskande expertgrupp för Istanbulkonventionen (GREVIO) påpekar att hedersrelaterat våld och förtryck bör förstås som genusbaserat våld, och i tidigare granskning berömdes dessutom Sverige för att dess arbete mot HRV grundades i ett könsmaktperspektiv.

Uppsala universitet vill betona vikten av att ta hänsyn till den kritik som lyftes av GREVIO (2018, 2023) gällande stigmatisering av vissa grupper av migranter i samband med arbetet mot våld mot kvinnor.

Kommentarer och ändringsförslag

Våldsförståelsen och brottsofferperspektiv

Det praktiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck präglas av en mångfald av perspektiv på våldets orsaker och hur man som yrkesverksam agerar i möte med våldsutsatta. Förenklingar och onyanserade bilder av HRV kan leda till förhastade åtgärder som träffar fel och gör skada snarare

¹ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, 1950.

² Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, 2011.

än nytta. Det är därför av yttersta vikt att utgå från ett helhetsperspektiv i forskning och politiskt beslutfattande.

Ett exempel på detta är hur utredningen kategoriserar företeelser såsom barnäktenskap, tvångsäktenskap och månggifte under samlingsbeteckningen HRV. Detta kan riskera att dölja andra motiv förutom heder, och dessa företeelser existerar även utanför en hederskontext. Som också påpekas i kapitel 5 av utredningen används i stället samlingsbegreppet *skadliga sedvänjor* i internationella överenskommelser såsom barnkonventionen, CEDAW, för att bättre åskådliggöra detta.

Utredningen lyfter särskilt fram *tystnadskultur* som en försvårande faktor för att utreda hedersrelaterade gärningar och några av författningsförslagen motiveras med hänvisning till våldets förekomst och svårighet att utreda på grund av tystnadskulturer. Tystnadskultur skildras som utmärkande och specifikt för HRV. Offers ambivalens och lojalitet till förövare är dock vanligt förekommande även i andra våldssammanhang, oavsett om motivet för våldet är heder eller något annat. Utifrån ett brottsofferperspektiv hade resonemanget behövt fördjupas med en beskrivning av hur våldet internaliseras och normaliseras vilket också kan vara grund för tystnad, samt om minoritetsstress och rädsla för vidare förtryck från samhället. Avsaknaden av en djupare analys av våldets olika mekanismer i utredningen har resulterat i en smal och snäv förståelse för problemet, och därmed också dess lösningar. I den rapport från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) som utredningen hänvisar till konstateras på flera ställen att tystnadskultur är ett problem som inte kan lösas av rättsväsendet ensamt, utan kräver insatser från hela samhället.

Obefintlig forskningsförankring

Uppsala universitet ser med oro på att utredningen innehåller så få hänvisningar till forskning, och att analysen av det forskningsunderlag som faktiskt presenteras är bristfällig.

I kapitel 3.3 presenteras ett urval av kartläggningar, studier och rapporter som syftar till att ge en bild av problematikens karaktär och omfattning. Denna framställning är otydlig och potentiellt missvisande. Uppsala universitet saknar en djupgående analys och kritisk bedömning baserad på de studier som presenteras och vilka slutsatser som kan dras. Det som går att säga utifrån dessa studier är att våldet förekommer, dock kan det inte dras några slutsatser om våldets omfattning.

Uppsala universitet vill också uppmärksamma att det saknas analys och resonemang kring det som framkommer i forskningen om HRV om ambivalensen i fråga om dubbla roller som offer och förövare. En analys kring detta hade behövts till exempel i punkt 7.4.3 i förslag som leder till kriminalisering av vilseledande i att ingå i äktenskap.

Principen om icke-diskriminering

Principen om icke-diskriminering är central och vägledande för tolkningen och implementeringen av samtliga människorättsinstrument. Utredningen innehåller dock ingen djupgående analys och resonemang kring riskerna för indirekt diskriminering. Uppsala universitet ser risker för att utredningens förslag kring straffskärpning och hemliga tvångsmedel kan komma att användas mot vissa grupper av människor, framförallt minoriteter. Det riskerar att bryta mot principen om icke-diskriminering och att äventyra rättssäkerheten. Den frågan bör särskilt aktualiseras i relation till proportionalitetsbedömning gällande användningen av hemliga tvångsmedel där risken för integritetskränkning är hög.

Uppsala universitet vill betona vikten av att ta hänsyn till den kritik som lyftes av Europarådets granskande expertgrupp för Istanbulkonventionen (GREVIO 2018, 2023) gällande stigmatisering av vissa grupper av migranter i samband med arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Begränsningar med straffrättsliga åtgärder och konsekvenser av straffskärpning

Uppsala universitet är eniga med utredningen om att våld ska bekämpas och att rättsväsendet är en viktig aktör i detta. Uppsala universitet vill dock understryka att det finns en bred enighet i forskningen om att HRV och våldsproblematik inte kan lösas enbart genom straffrättsliga åtgärder. Det finns en uppsättning viktiga verktyg som besitts av andra aktörer än rättsväsendet. Svårigheten ligger inte i att identifiera dessa verktyg, men i avsaknaden av samordning mellan aktörer samt adekvat resurssättning, något som utredningen också själv lyfter fram. Inte desto mindre måste utformningen av specifika åtgärder för att bekämpa HRV grundas i ett holistiskt samhällsperspektiv. Ur ett brottsförebyggande perspektiv ser Uppsala universitet ett större behov att ta ett bredare grepp för att förebygga våld och ge stöd till våldsutsatta.